

ologische reflectie en daaropvolgende afspraken voor elk onderwerp. Net als voorheen begint het met het fundamentele geloof van de kerken, gevolgd door artikelen over oecumene, waarna actiegebieden worden benoemd. Dit derde deel over de actiegebieden heeft echter een fundamentele structurele verandering ondergaan: door de voortdurende secularisatie in Europa hebben met name de gevestigde kerken aan invloed ingeboet. Hun rol als sociale actoren die nauw samenwerken met staatsinstellingen kan niet langer als vanzelfsprekend worden beschouwd. De geactualiseerde *Charta* weerspiegelt deze ontwikkeling door de kerken in Europa eerder te positioneren als onderdeel van sociale actoren in bredere zin en minder direct ten opzichte van politieke instellingen. Structureel heeft dit geleid tot het besluit om het vorige deel III ('Gelede verantwoordelijkheid') op te splitsen in twee delen, namelijk III ('Gelegenheden voor ontmoeting in Europa') en IV ('Gelegenheden voor gedeelde verantwoordelijkheid en betrokkenheid in Europa').

Het nieuwe deel III gaat in op de vraag hoe de kerken kunnen deelnemen aan de opbouw van Europa (art. 7), hoe de relaties met joden en het jodendom (art. 8) en met moslims en de islam (art. 9) kunnen worden versterkt en hoe de kerken kunnen omgaan met andere religies en wereldbeschouwingen (art. 10). Dit derde deel heeft als doel om na te denken over christelijke visies voor Europa, te werken aan 'een humaan, sociaal bewust Europa'.³⁹ Daarbij worden potentiële partners gezocht waarmee kerken kunnen samenwerken. Dienovereenkomstig roepen de toezeggingen in alle vier de artikelen in dit deel op tot actie ten behoeve van gemeenschappelijke belangen en tot het ontwikkelen van gezamenlijke actie. In een tweede stap reflecteert deel IV vervolgens op 'Gelegenheden voor gedeelde verantwoordelijkheid en betrokkenheid in Europa', waarbij wordt benadrukt dat kerken afhankelijk zijn van samenwerking en gezamenlijke actie met anderen om bepaalde kwesties effectief aan te pakken.

Van de vele gebieden van verantwoordelijkheid en engagement in Europa benadrukt de geactualiseerde *Charta* vrede (art. 11), de bescherming van de schepping (art. 12), migratie in haar vele vormen (art. 13) en nieuwe technologieën (art. 14). Terwijl de bescherming van de schepping in de oorspronkelijke *Charta* al een apart artikel vormde, hadden de onderwerpen vrede en migratie beide betrekking op het vroegere artikel 8, 'Verzoening van volkeren en culturen'. Aangezien zowel migratie als vrede vandaag de dag echter centrale aandachtsgebieden zijn

in politieke en kerkelijke discussies en engagement, heeft de werkgroep besloten om aan deze kwesties aparte artikelen te wijden. Het artikel over nieuwe technologieën is dan weer volledig nieuw, omdat de snelle ontwikkeling van nieuwe technologieën en de impact ervan op alle niveaus van het leven vroeger minder aandacht kregen.

Er is nog een nieuw artikel toegevoegd, namelijk over 'jongeren in de kerken en de oecumene' (art. 6). Terwijl de oorspronkelijke *Charta* de kerken opriep om 'rekening te houden met de ervaringen en verwachtingen van jongeren en hun participatie te stimuleren en te ondersteunen' (2001, art. 3), wil de geactualiseerde versie de fundamentele rol van jongeren- en studentenorganisaties erkennen door een apart artikel te wijden aan de volledige integratie van jongeren. Dit besluit vloeide voort uit de overlegvergadering met jongeren en oecumenische jongerenorganisaties op 26 november 2024 en werd verder onderbouwd door een concreet voorstel van de kerken tijdens het overlegproces. De structurele veranderingen ten opzichte van de oorspronkelijke *Charta* hadden dus verschillende redenen. Ten eerste om veranderingen weer te geven die verband houden met sociale, politieke en technologische ontwikkelingen in de afgelopen vijftientig jaar, zoals in de nieuwe structuur van de delen III en IV en in het toegevoegde artikel over nieuwe technologieën. Ten tweede om bepaalde onderwerpen die al in de oorspronkelijke versie aanwezig waren, te benadrukken, zoals vrede, migratie en het belang van jongeren. Deze nadruk was deels het gevolg van gesprekken met deskundigen en deels van directe verzoeken om wijzigingen of toevoegingen tijdens het proces van raadpleging. Ten derde gaan de structurele veranderingen terug op een theologische benadering die geworteld is in liturgie, eredienst en getuigenis.

Dit is vooral zichtbaar in deel II over 'Op weg naar de zichtbare eenheid van de kerken'. De meeste artikelen in dit deel zijn behouden gebleven, maar ze zijn herschikt en gedeeltelijk herschreven. Terwijl de oorspronkelijke *Charta* begon met de gezamenlijke verkondiging van het evangelie, gevolgd door oecumenische toenadering, gezamenlijk handelen, bidden en voortzetting van de dialoog, begint de geactualiseerde versie met 'Luisteren naar Gods Woord en samen bidden' (art. 2). Hierin wordt het volgende benadrukt: 'De oecumenische beweging is het werk van de Heilige Geest, die gelovigen en kerken aanmoedigt om te groeien in liefde voor elkaar en gehoor te geven aan de roep tot eenheid'.⁴⁰ Zo wordt de hele ecclesiologische en oecumenische reflectie in deel II geke-

39 CfC/CCFE, *Charta Oecumenica* 2003, 16.